

A TANÍTÓ CÍMŰ FOLYÓIRAT FÉNYKÉPEINEK MINŐSÉGI IKONOGRÁFIAI VIZSGÁLATA

Géczi János *, Darvai Tibor **

** Pannon Egyetem, MFTK Antropológia és Etika Tanszék*

*** PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola*

Kulcsszavak: szocialista pedagógia, gyermekkép-történelem, ikonológia

A képpel is megjelenített individuuum képviselését elvégző jegyek vizsgálatával néhány évtizede a nemzetközi, majd a hazai neveléstudomány, pszichológia és antropológia foglalkozik. Előadásunk ezen – a gyermekkortörténet és gyermekkép vizsgálataira támaszkodó – interdiszciplináris terep eddig alig vizsgált területéről szól. A gyermek fényképi ábrázolása-kor milyen elemek által, milyen jelentések révén válnak láthatóvá a (szocialista világképet és emberképet képviselő) nevelés céljai?

Beszámolónk tárgyának a Tanító című pedagógiai periodikát választjuk, azon belül is az elődlap, az Alsótagozati Oktatás-Nevelés első, 1954-es, s az 1963-as, 1973-as és 1983-as lapszámok sajtófotográfiáit vetettük ikonográfiai elemzés alá. A mennyiségi feltárás után arra voltunk kíváncsiak, hogy mely standard képelemek és mintázatok azonosíthatóak a folyóirat négy, egymást tíz évenként követő évfolyamának fényképi anyagában; az induláshoz képest milyen változások mennek végbe a szocialista pedagógia sajtóképében a világképi, antropológiai és műveltségképi szempontból homogénnek ítélt időszakban.

Hipotézisünk szerint az eltérő műfajú közleményekben és a szakperiodika vizuális megjelenítésében a hivatalos szocialista-kommunista világkép nézeteire utaló tartalmak jelennek meg. A szaklapok mindegyikét az állam és párt által képviselt világnézet mellett ügyködő oktatáspolitikai, tudománypolitikai és az annak képviselését ellátó szakembercsoport felügyelte. A képes szaklapok kiadásában jól meghatározható, szűk pedagógusi és szakújságírói csoport tevékenykedett.

A mennyiségileg feltárt pedagógiai nézeteket képviselő fényképi anyag feldolgozásához az ikonológia/ikonográfia módszerét használjuk. Az ikonológia/ikonográfia eljárásaival olyan képeket és azok attribútumait vizsgáljuk, amelyek világképi-antropológiai-műveltségképi és egyben szociológiai jelentésekkel rendelkeznek. A képanyagból feltáruló szocialista világgépre utaló sajátosságok azonosítását a folyóirat közleményeinek tartalomelemzése révén is elvégeztük.

Munkánkban meghatározhattuk a szocialista neveléstudománynak a Tanítóban képileg megjelenített gyermekképét, s annak évtizedenként átalakuló változatait. Ugyancsak körbejárható az egykor szükségesnek gondolt pedagógiai tér és az attól elvárt funkciók sora. Megtörtént azon rendszert képző szimbólumok leírása is, amelyek az oktatás szereplőinek és terének uralását látták el. A kutatás megerősíti a szocialista pedagógia gyermekképét, iskola-történeti világát elemző történeti kutatások eredményeit.

Munkánk elméleti és gyakorlati jelentősége elsősorban a vizsgálat tárgyában és módszerében található. Kutatásunkban a hazai neveléstudomány eddig kevésbé feltárt területét, a neveléstudományi szakaját egy részének, a Tanító sajtóképeinek vizsgálatát tűztük ki célul. Mindehhez egy kevésbé használt módszert, az ikonológia/ikonográfiai eljárást használtunk.